

Çevrimiçi Gazetelerin Okur Yorumlarında Nefret Söylemi: Reina Saldırısı Örneği

Ayşe Aslı SEZGİN, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Yrd. Doç. Dr., aslisezgin@osmaniye.edu.tr*

ÖZ

Özellikle kullanıcılarına içerik oluşturma imkânı tanıyan yeni medya ortamlarında, toplumsal nefretin yansımaları, nefret söyleminin arttığı çevrimiçi gazete haberlerindeki okur yorumlarında da net bir şekilde ortaya çıkıyor. Hoşgörüsüzlüğün önyargı, inanç ve mezhep temelli, yabancılara ve göçmenlere yönelik ayrımcılığa odaklanan örneklerini görebildiğimiz bu yorumlarda, toplumsal nefretin boyutlarını da tespit edebilmek mümkün. Bu çalışmada, 31 Aralık 2016 gecesi, İstanbul'daki eğlence merkezi Reina'ya yönelik terör saldırısı ile ilgili, olay ve olayla ilgili ayrıntıları konu alan, çevrimiçi gazetelerdeki haberlerin, okur yorumlarına yönelik söylem analizi yöntemiyle bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Örnekleme dahil edilen gazetelerin, okunma oranları dikkate alınmış ve toplumsal nefreti arttıran nefret söylemine ilişkin ifadeler vasıtasıyla bu gazetelerde yer alan haberlerin, analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda yabancılara karşı farklı kategorilerde nefret söyleminin okur yorumları vasıtasıyla aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Toplumsal Nefret, Yeni Medya, İnternet Gazeteciliği, Okur Yorumu, Nefret Söylemi

Hate Sayings in Online Newspapers' Reader Comments: Reina Attack Example

ABSTRACT

In the difficult time the society has been suffering recently, significant instances of intolerance due to the experienced events have also been observed in the new media environment. Reflections of social hatred are evident in the reader's comments in the online newspaper news are evident particularly in the new environment that allows users to create content, in which hate speech continuously increases. It is possible to identify the aspects of social hatred in these interpretations of intolerance that focus on prejudice, belief and denomination, and discrimination against foreigners and immigrants. In this study, an investigation was conducted by analyzing the news in the online newspapers and the discourse about the readers' comments about the event related to the terror attack against Istanbul's night club, Reina, at night of 31 December 2016. The sampling rates of the newspapers included in the sample group were taken into account and it has been aimed to determine the means of expressions of hate speech which increased the social hatred. As a result of the study, hate speech in different categories, against to foreigners is conveyed through by the reader comments.

Keywords:

Social Hate, New Media, İnternet Journalism, Reader Comment, Hate Speech

GİRİŞ

Toplum yaşamının yeni görünümünde, insanlar arasındaki güvenin yitirilmesinde, *ötekine* karşı önyargının oluşumunda ve dünyanın tehlikeli bir yer haline gelişi üzerine kurulu bir bakışın meşrulaştırılmasında medya önemli bir role sahiptir. Gündelik yaşamla ilgili yargılarında tek kaynak olarak bu yeni medya ortamındaki bilgiyi referans alan insan, tehdit ve korku ile beslenen bir bakış açısına da sahip olmaktadır (Köse, 2007). Yeni medyanın tehdit ve nefreti yansıtmadaki dili, sonuçta farklı kategoriler altında değerlendirilen ve kullanıcılar tarafından üretilen nefret söylemini ortaya çıkartmıştır.

Bugün insanlar, medya içeriği vasıtasıyla, gerçek hayatta olduğundan çok daha fazla kavga, cinayet, intihar, gasp gibi olaylara şahit olmaktadır. Burada vurgulanması gereken, medya içeriğindeki bu mesajlar neticesinde, gerçek yaşamda toplumların şiddet karşısında duyarsızlaşmaya başlamasıdır (Zorlu, 2016). Bu duyarsızlaşmanın yanı sıra nefretin ve nefrete ilişkin söylemin de artması yeni medya ortamında özellikle sosyal medya ağlarında sıklıkla gözlemlenebilmektedir. Ancak yeni medyanın toplumdaki şiddet ve duyarsızlaşma konusundaki etkilerinden önce, geleneksel medyanın özellikle de televizyonun, şiddet bağlamında toplumdaki sosyal ve kültürel rolüne ilişkin çalışmalar yapan George Gerbner'in araştırmalarından kısaca söz etmek uygun olacaktır. Televizyon programlarının gerçek dünyada olduğundan çok daha fazla şiddet eylemini aktarması düşüncesinden yola çıkan Gerbner, televizyonu bir hikâye anlatıcı olarak görür ve güç göstergesi olarak şiddetin televizyon aracılığıyla gösteriliş biçimini eleştirir (Taylan, 2011). Gerbner ve Gross (1976), televizyondaki şiddetin izleyicileri agresif eylemlere teşvik etmesinden duydukları endişeyi dile getirerek, bu şiddetin aslında otoritenin gücünü dramatik bir biçimde gösterdiğini, şiddet içerikli programların kurbanın rolünü ve şiddeti toplumsal bir gerçeklik olarak kabul etmemizde önemli etkisi olduğunu belirtir.

Duyarsızlık ve nefretin yoğunlaştığı bu ortamda, artan terör eylemleri karşısında toplumların tepkilerinde de bu nefretin izlerini görmek mümkündür. Baudrillard (2003), ekran ve ağ vasıtasıyla sınırları olmayan küresel bir mekândan söz etmekte, bu yeni ortamda, küresel bir şiddetin de varlığını ileri sürmektedir. Küresel şiddetle birlikte dünyanın birçok farklı bölgesinde yaşanan terör saldırıları da 21. yüzyılda, toplumları büyük bir çıkmazın içine sürüklemiş görünmektedir. Önceden belirlenen hedefleri elde etmek için bir grubun, amaçlarına ulaşmasına müdahale eden kişilere, kurumlara yönelik olarak şiddet kullanması şeklinde tanımlanan terörizm kavramı (Yayla, 1990), bu çalışmada, nefret söyleminin ortaya çıkmasına sebep olan bir olgu olarak değerlendirilmiştir.

Her türlü propagandanın önemli bir aracı olan medya, terör örgütlerinin yıldırma, korkutma ve endişe ortamını yaratmalarında da aynı görevi üstlenmekte, terör örgütlerinin sesini kitlelere duyurmanın kolay ve önemli bir yolu olmaktadır. Medya aracılığıyla yayınlanan terör eylemlerine yönelik görüntülerin özellikle gençler ve eğitim düzeyi düşük kişilerde şiddet ve saldırganlık davranışlarını da arttırdığı, yayınlanan görüntülerin gösteri dünyasının bir

parçası olarak algılandığı ve toplumda bir duyarsızlaşmanın meydana geldiği iddia edilmektedir (Akçay ve Çelenay, 2012). Ancak bu noktada, medya içeriğindeki anlamın yalnızca üretim anında ve medya içeriğinin kodlayıcısının niyetini aktaracak şekilde ortaya koyulmadığını, içerikteki anlamın okuyucu/dinleyici/izleyici ile bulunduğu anda kurulduğunu belirtmek gerekir (Oğuz, 2014). Hall (2006), egemen-hegemonik okuma, müzakereli okuma ve karşıt okuma konumlandırmasıyla bu anlam üretimini farklı okuma türlerine göre açıklamıştır. Hall (1973) ayrıca televizyon içeriğine yönelik gerçekleştirdiği çalışmada, mesajların izleyiciler tarafından anlamlandırılması sürecinde sosyal ilişkilerin varlığını ve etkisini vurgulamıştır. Bu durumda, medya içeriğinin toplumsal etkisi üzerine yapılacak araştırmalarda, bu içeriğin doğrudan izleyici/dinleyici/okuyucu üzerindeki etkisini ortaya koymak yerine, sorgulayıcı bir bakış açısıyla, toplumsal diğer etkenleri de göz önüne alarak bir değerlendirme yapılması daha doğru olacaktır.

Türkiye’de terör saldırılarının arttığı 2016 yılını, son günü, terör saldırısı bu kez farklı bir ortamda meydana gelmiştir. Hedefinde sivil halkın olduğu bu saldırının çeşitli yönlerden farklılığı, bu çalışmaya örnek olarak seçilmesinde de etkili olmuştur. Farklılık özellikle saldırının yapıldığı mekân ve gün ile belirtilebilir. 2016 yılında kısa zaman içinde, farklı isimler altında gerçekleştirilen birçok terör eyleminin ortak noktası, canlı bomba eylemi ya da bombalı saldırı şeklinde ve daha çok güvenlik güçlerine yönelik olarak gerçekleştirilmiş olmalarıdır. 31 Aralık 2016 gecesi gerçekleştirilen terör eyleminde ise uzun namlulu bir silahla saldırıyı gerçekleştiren ve eylem sonrasında görüntüleri medyada sıkça yer alan bir teröristten söz edilmektedir. Yeni medyanın ve sosyal medyanın hayatımıza kazandırdığı yeni bir kavram olan selfie (özçekim) görüntüleri, bu kez bir teröriste ait görüntüler olarak topluma sunulmuştur. Saldırı ayrıca, Türkiye’de yeni yıl kutlamalarının yapılmasına ilişkin farklı görüşlerin tartışıldığı bir gecede gerçekleşmiş, saldırı mekânı olarak özellikle belirli bir toplumsal statüde, ekonomik güce sahip insanların eğlence mekânı olarak tercih ettikleri bir gece kulübü seçilmiştir. Söz konusu farklı görüşlere örnek olarak Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan resmî açıklama ve bu açıklamaya karşı yapılan eylemler örnek olarak gösterilebilir. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 30 Aralık 2016 günü yayınlanan Cuma Hutbesi’nde (Osmangazi Müftülüğü, 2016) yer alan “Yeni bir yılın ilk saatlerinin başka kültürlere, başka dünyalara ait yılbaşı eğlenceleriyle israfa dönüştürülmesi ne kadar da düşündürücüdür. Sevap-günah, hayır-şer konularında muhasebe yapılması gereken saatlerin, emek harcamadan zengin olmak arzusuyla kumar, piyango gibi şans oyunları heba edilmesi ne kadar da üzücüdür” ifadelerine karşılık çeşitli protesto eylemleri düzenlenmiş, saldırı sonrasında ise söz konusu

¹ Ocak 2016 İstanbul Sultanahmet Saldırısı, Şubat 2016 Ankara Çankaya Saldırısı, Mart 2016 Ankara-Güvenpark Saldırısı, Mart 2016 İstanbul-İstiklal Caddesi Saldırısı, Nisan 2016 Bursa Ulu Cami Saldırısı, Mayıs 2016 Diyarbakır-Sur İlçesi Saldırısı, Mayıs 2016 İstanbul-Samandıra Kışlası Saldırısı, Mayıs 2016 Gaziantep Emniyet Müdürlüğü Saldırısı, Haziran 2016 Mardin-Midyat Saldırısı, Haziran 2016 İstanbul-Vezneciler Saldırısı, Haziran 2016 Atatürk Havalimanı, Ağustos 2016 Elazığ-Van-Bitlis Saldırıları, Kasım 2016 Adana, Aralık 2016 İstanbul Beşiktaş, Aralık 2016 Kayseri Erciyes Üniversitesi (<http://www.cnnturk.com/turkiye/iste-2016-yilinda-turkiyeyi-sarsan-bombali-saldirilar?page=1>, Erişim 22 Haziran 2017)

hutbe gerekçe gösterilerek Diyanet İşleri Başkanı hakkında suç duyurusunda bulunulmuştur (Cumhuriyet.com.tr, 2016).

Saldırıya ilişkin yeni medya içeriğindeki haber metinlerinde okuyucular tarafından yapılan yorumlar, nefret söyleminin önemli birer örneği olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca bu yorumlarda dikkat çeken diğer bir nokta da bir terör saldırısı sonrasında, yalnızca teröriste değil bu kez kurbanlara yönelik olarak da toplumsal nefretin gözlenmiş olmasıdır.

Yeni Medya – İnternet Gazeteciliği

Manovich (2001) “yeni medya nedir?” sorusuna yanıt ararken öncelikle popüler yayınlarda sıkça yer alan kategorileri listelemiştir. Yeni medya konusundaki popüler bakış açısına göre bilgisayar ortamında üretilen ve dağıtılan tüm içerik yeni medya olarak kabul edilmektedir. Ancak bilgisayar vasıtasıyla üretilen yeni kültürün etkilerini anlamak istiyorsak konuya bir bütün olarak yaklaşmak daha doğru olacaktır (Manovich, 2001). Özellikle yeni medyanın toplumsal etkilerini analiz etmek istediğimizde bu bütünsel bakış açısı, içinde bulunduğumuz toplumun sosyolojik özelliklerine uygun olarak dikkate alınmalıdır. Yeni medya, geleneksel medyadan çok daha yoğun bir şekilde toplumsal hayatı etkilemektedir.

Toplum ilişkilerinde fiziki ve sosyal mekân arasında önemli bir kopuşa neden olmuş ve fiziki mekânı daha az önemli hale getirmiş olan yeni medya, sosyal değişim için bir araç olmuştur. Özellikle mekânsal ve toplumsal, siyasal sınırlamalar olmadan benzer düşünceli insanların bir araya geldiği sanal cemaatlerin kurulmasına bu yeni ortamda imkân tanınmıştır. Toplumsal anlamda muhalefet için yeni medya araçları kullanılmaya başlanmış, yeni medya siyasal değişim için bir platform haline gelmiştir (Saka, 2012a).

Yeni medyanın gelişimiyle birlikte gündelik yaşamın birçok alanında olduğu gibi gazetecilik konusunda da farklı bakış açıları ile değerlendirmeler yapılmıştır. Yeni medya vasıtasıyla haber yapımına, yapılan haberlerdeki objektiflik konusuna ilişkin görüşlerin dışında, haber yapımında yeni medyanın gazeteciliği güçlendiren bir kaynak olarak kabul edildiği yaklaşımlar bu değerlendirmeler arasında yer almaktadır (Saka, 2012b). İnternetin bilgiye ulaşma, yayma konusunda sağladığı yeni imkânlar ve kolaylıklar interneti, habercilik sektörü için de vazgeçilmez bir araç haline getirmiştir. İnternette birlikte yeni teknolojiler vasıtasıyla iletişim alt yapısında meydana gelen değişimler, iletişim teknolojilerinin zamansal olarak eski ve yeni ayrımları içinde sıralanmasına neden olmuştur. İletişim alanındaki dönüşümlere bağlı olarak, bu teknolojilerin kullanım boyutu, sunulan içerik ve sunulan imkânlar açısından yapılan değerlendirme sonucunda *yeni* sıfatı kullanılmaya başlamıştır. Yeni medya olarak internetin en dikkat çeken özelliği, özgür bir ortamda bilgiye erişimi sağlamasıdır. Bu ortamda, her türden bilgiye anında ulaşılabildiği gibi bu bilginin daha çok kişiye daha kısa zamanda ulaştırılmasını da mümkün hale getirmektedir.

Türkiye bağlamında internet ve özgürlük konusunu incelediğimizde, 1990’ların sonlarından günümüze gelen süreçte, kamuoyu ile etkileşimin sağlandığı yeni iletişim

teknolojilerinin önemi kavranmış, internetin bu gücünü etkin şekilde kullanmak için çalışmalar yapılmıştır. İnternet ortamındaki filtreleme, engelleme, gözetim sistemleri için yeni stratejiler geliştirilmeye başlanmıştır (Yeşil, vd. 2017). Yeni medya aracı olarak internet, bilginin yeniden üretildiği ve farklı biçimlerde sunulduğu bir ortamdır. İnternet ortamında yapılan genel anlamdaki elektronik yayıncılığın, özel anlamdaki ifadesi şeklinde değerlendirilecek internet gazeteciliği, çevrimiçi ortamda yapılan haberciliği işaret etmektedir (Çakır, 2007).

Geleneksel anlamda yazılı basın ve görsel medyanın pahalı yatırımlarına gerek duymayan, diğer habercilik türlerine göre daha az maliyetle yazılı ve görsel medyanın fonksiyonlarını da içeren internet gazeteciliğinde erişim sağlayıcıları, içerik sağlayıcıları ve kullanıcılar bir araya gelmektedir (Çakır, 2007). Yeni teknolojilerin desteklediği bu ortamda, yayıncılık konusunda da yeni bir bakış açısı gelişmiş, geleneksel yayıncılıktan farklı bir anlayışla habercilik yapılmaya başlamıştır.

Bilgi, iletişim ve medya sektörünün bilgisayar ve ağ teknolojisiyle bir araya gelmesinden oluşan yeni sanal yayıncılık ortamı, geleneksel medyadan farklı olarak etkileşimi ve kişisel yayıncılığı mümkün kılmaktadır. Yeni medya olarak isimlendirilen bu ortam, internetle birlikte cep telefonları, uydu iletişimi, interaktif televizyon gibi alanları da içine almaktadır. Sanal ortam haberin görüntüsüne, sesine ve metnine ulaşmayı sağlamaktadır. Böylece habercilik açısından gazetelerdeki yer sınırı, radyo ve televizyonlardaki süre sınırı da ortadan kalkmaktadır. İnternet gazeteciliğinde kullanıcı daha fazla habere, daha ayrıntılı bir şekilde ulaşırken, haber metninin yanında habere ait fotoğraf, ses gibi öğelere de ulaşmaktadır. Bunun yanı sıra kullanıcı haberle ilgili yorumları vasıtasıyla da geri bildirimde bulunabilmektedir. Okuyucu bu etkileşimli ortam sayesinde haberle ilgili düşüncelerini anında iletmektedir (Özdemir ve İlhan, 2012). Geleneksel süreçten farklı olarak bu yeni ortamda okur daha aktif bir konuma geçmiş, haberle ilgili süreçlerde bu aktif konum hissedilmeye başlamıştır.

İnternet gazeteciliği sonrasında habere *küresel düzeyde erişim, etkileşim, çoklu ortam, kişiselleştirme* ve *anlık haber üretimi* gibi özellikler habercilik anlayışını değiştirmeye başlamıştır. Özellikle kişiselleştirme, etkileşim ve çoklu ortam özellikleri kullanıcıların habere müdahale ederek, haber üretim sürecine dahil olmasını sağlamıştır (Aydoğan, 2012).

Dünyada özellikle 1990'lı yıllardan itibaren internet, kullanımının yaygınlaşmasıyla haber iletim sürecinde yeni bir ortam olarak değerlendirilmeye başlamıştır. Artık yalnızca iletişim profesyonelleri değil, iletişim alanı ile ilgili olmayan aktörler de haber iletim sürecine katılmaktadır (Erdoğan, 2013). Bu çalışmada, internet gazeteciliği sonucunda üretilen haber metinlerine yönelik okur yorumları değerlendirilecektir.

İnternette profesyoneller tarafından gerçekleştirilen habercilik, olumlu ve olumsuz etkileri açısından incelendiğinde, okurların gazete içeriğine çok hızlı ve kolay bir şekilde tepki gösterebilmeleri, etkileşimin erişimi arttırması, gazeteciliğin saydam bir çerçevede gerçekleştirilmesi öne çıkan olumlu yönler arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra genel olarak "etik sorunlar" başlığı altında yer verilen, haber ile ticari enformasyon arasındaki

sınırların belirsizleşmesi, okurların haber ve reklam arasındaki ayrımı yapamaması, internetin hızlı yayılıma izin veren yapısı nedeniyle okurun eksiksiz ve doğru haber yerine, basitçe, işlenmemiş haber malzemelerini okuması da olumsuz sonuçlar arasında yer almaktadır (Evers, 2010). Eksik, doğru işlenmemiş haber metinleri, ticari bağlantılarla da birleşince, internette gazetecilik adına gerçekleştirilen çalışmaların çoğu zaman gerçek anlamda “haber” içeriğine uygun olmadığını söylemek mümkündür.

Çevrimiçi gazetelerde haberler metin, görseller, ses ve video görüntüleri ve diğer internet sayfalarına bağlantılardan oluşmaktadır. Ayrıca bu haberlerde okurların görüşlerini paylaşabilecekleri bir sohbet odası ya da tartışma bölümleri de bulunmaktadır. Burada yine bir etik sorun olarak, habere temel oluşturan belgelere verilen bağlantılardan söz edilebilir. Zira bu bağlantıların reklamlara, çıkar gruplarının ya da nefret gruplarının sitelerine yönlendirilip yönlendirilmediği de yine bir tartışma konusu olmaktadır. Ayrıca okurların yayınlanan metinlere geri besleme yapabilmesi isimsiz yorumları ve nefret söylemlerini ortaya çıkartmaktadır (Evers, 2010). Haber metinlerine yapılan geri beslemenin, yeni medya ortamındaki içeriğe yönelik olarak en önemli özelliklerden biri şeklinde birçok kaynaktan açıklanan, çift yönlü iletişime imkân vermesi, internet gazeteciliğinde geleneksel medyadan farklı olarak *etkileşimi* ön plana çıkarmaktadır.

Etkileşimli iletişim ortamı gazeteciler ve gazete okurları açısından büyük kazanımlar sağlamaktadır. Tartışma listeleri ve elektronik posta gibi yollarla okurlar iletişim sürecine dahil olmaktadır. Bu etkileşim *kişilerarası etkileşim* veya *izleyici katılımı* olarak belirtilmektedir. İnternet üzerinden gerçekleştirilen iletişimde, kullanıcılar iletişim sürecinde aktif olarak rol alan özne konumundadır. Okurlar bu ortamda hem haberin üretimini yapan gazeteci ile hem de haberi okuyan diğer okurlarla iletişim kurmakta, üretilen mesajlar hakkında kendi düşüncelerini aktararak fikir alışverişinde bulunma imkanına sahip olmaktadır (Aktaş, 2007).

Çevrimiçi (online) gazeteciliği *ana akım (main stream), indeks ve kategorilendirme, eleştiri ve yorum, paylaşım ve tartışma* siteleri şeklinde gruplara ayıran Deuze (2001), ana akım siteleri çevrimiçi haber medyasına ilişkin üretimin en yaygın biçimi olarak tanımlamaktadır. Ana akım haber sitelerinin çoğunlukla ılımlı ve katılımcı bir iletişim biçimi sunduğunu da belirten Deuze (2001), arama motorlarını *indeks ve kategorilendirme siteleri*, haberciler hakkında bilgi veren siteleri *eleştiri ve yorum siteleri*, editoryal kontrolün en az olduğu siteleri ise *paylaşım ve tartışma siteleri* olarak tanımlamıştır.

Bu çalışmada çevrimiçi gazetelerin haber içeriklerine yönelik okur yorumları incelenirken, editoryal kontrolün olduğu, ılımlı ve katılımcı iletişimi teşvik ettiği belirtilen ana akım haber siteleri dikkate alınmıştır. Ancak, çalışmaya ilişkin yöntem olarak belirlenen söylem analizi ve konuya ilişkin bulgulardan bahsetmeden önce toplumsal nefretten, nefret söyleminden ve bu söylemin yeni medyadaki yansımalarından da söz etmek gerekmektedir.

Nefret, Nefret Söylemi ve Yeni Medya

Farklı yaklaşımlar çerçevesinde farklı şekillerde açıklanan *söylem* kavramı, tarihsel ve kültürel perspektiflerden de değerlendirilmelidir (Çelik ve Ekşi, 2008). Sözen (1999), söylemin sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik alanları da içine alacak şekilde hayatın tüm yönleri ile ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Söylem, bir iletinin içeriğini, kaynağını, kaynağın otoritesini, dinleyiciyi ve amacını kapsar. Söylem, belirli bir zaman dilimi içinde belli insan grupları arasında olan ve diğer insanlarla ilişkili fikirleri, ifadeleri ve bilgileri içerir. Güçlü ve karmaşık bir yapıya sahip olan söylem, bireyler tarafından yaratılmaz. Sosyal düzeyde mevcut olan söylemler anlamı inşa ederek, semboller ve anlamlar arasında bağ kurar (Çelik ve Ekşi, 2008).

Son yıllarda dünyada yaşanan birçok olayın temelinde nefretin bulunduğunu söylemek mümkündür. Artık, nefretin nedenleri, sonuçları ve bunlarla mücadele ederek barış kültürünün nasıl oluşturulabileceği konusunda bir anlayışa ihtiyaç duyulduğu açıkça ifade edilebilir. Birçok terör eyleminin, katliamın ve soykırımın öncüsü nefrettir (Sternberg, 2005).

Nefret kavramına yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde konunun psikolojik kaynağı ile birlikte nefret suçlarını araştıran hukuki incelemelere ve nefret söylemini konu edinen araştırmalara rastlanmaktadırⁱⁱ. Irkçılık, terörizm, ayrımcılık gibi ana başlıklar altında *nefret suçlarının* yanı sıra ifade özgürlüğü ile ilişkisi bağlamında *nefret söylemi* konusu da bu araştırmalar içinde dikkat çekmektedir.

Önyargılarla motive olan bireyin nefret dolu söylemi olarak açıklanan nefret söylemi, ayrımcı, korkutucu, onaylanmayan içeriktedir. Bu tarz bir söylemi gerçekleştiren kaynak, kendisini çoğunlukla saldırıya uğramış olarak düşünmektedir. Kimi zaman tahrik unsurları da içeren nefret söyleminde hedef gruba yönelik yoğun bir saldırıdan söz edilmektedir. Kışkırtmanın da hissedilebileceği nefret söyleminde kimi zaman yıkıcı mesajların, uzlaşma için gerekçeler aramak yerine çatışmaya neden olabileceği de belirtilebilir (Almagor, 2011).

Nefret söylemi kimi zaman, kin ve nefret dolu ifadelerle ortaya konulmadığı, hatta zaman zaman normal görüldüğü ve böyle benimsendiği için zor tespit edilmektedir. Hoşgörüsüzlüğün dışavurumu olan ve nefret suçunu teşvik eden nefret söyleminde, hedef alınan gruplara “*toplumda size yer yok*” mesajı verilmektedir. Tartışmalı bir konu olarak nefret söylemi, ABD’de

ⁱⁱ Çavdar, A., & Yıldırım, A. B. (2010). Nefret Suçları ve Nefret Söylemi/Hate Crimes and Hate Speech (bilingual). İstanbul: Uluslararası Hrank Dink Vakfı.

Karan, U. (2013). Nefret Söylemi ve Yakından İlişkili Diğer Kavramlar: Ayrımcılık, Nefret Suçu ve Hakaret. Medya ve Nefret Söylemi, 95-129.

İnceoğlu, Y. (2012a). Nefret Söylemi, Nefret Suçları ve Medya. Nefret Söylemi ve Nefret Suçları. TGC-KAS. Nippon Otel-Taksim, İstanbul, 14.

düşünce özgürlüğü vurgulanarak, ancak *şiddeti teşvik etme* söz konusu olduğunda, bu özgürlüğün kısıtlanabileceği düşüncesiyle değerlendirilmektedir (İnceoğlu, 2012b).

İfade özgürlüğünün bilimsel, eleştirel, sanatsal, politik, kişisel ve daha geniş alanları kapsadığını söylemek mümkündür. İfade özgürlüğünü tüm düşünce ve ifadeleri kapsayan bir alan olarak düşündüğümüzde, *nefret söylemi* olarak değerlendirilen ifadelerin, ifade özgürlüğü alanının hangi noktada dışında kalacağı konusu tartışılmaktadır (Çelik, 2013).

Nefret söylemi kavramını özellikle hukuk alanında tanımlamak, kavramın üzerinde uzlaşma sağlanmış herhangi bir tanımı bulunmamasından dolayı oldukça zordur (Karan, 2012). Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 30 Ekim 1997 tarihli toplantısında aldığı R (97) 20 sayılı tavsiye niteliğindeki kararında nefret söylemini “*yabancı düşmanlığı, ırkçı nefret, antisemitizm ve hoşgörüsüzlük temelli diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren her tür ifade biçimi*” şeklinde tanımlamıştır (Council of Europe Committee of Ministers, 1997).

Nefret söyleminin ırkçılık ve etnik kökene dayalı nefreti vurgulayan tanımlarının, nefret söyleminin sadece bu çerçevede anlaşılmasına yol açtığını belirtmek mümkündür. Ancak günümüzde ayrımcılığın birçok temelde gündeme geldiği varsayımından hareketle din veya inanç, cinsiyet, yaş ve engellilik gibi birçok alanda nefret söyleminin tanımlanması gerekmektedir (Karan, 2012). Bu çerçeveden tekrar tanımlandığında nefret söylemi “*söylemin, ırk, din, etnik kimlik ve cinsel yönelimi hedef alarak saldırı amaçlı kullanımı*” olarak tanımlanır (Sözeri, 2012).

Geleneksel medya metinlerinde uzun süredir var olan nefret söylemi, yeni medya vasıtasıyla kolay bir şekilde üretilip dağıtmaya başlamıştır. Geleneksel medyada oluşturulan nefret söylemine ilişkin çalışmaların varlığına karşın, yeni medyada yaratılan ve yayınlanan nefret söylemi geleneksel medyadan daha etkili olabilmektedir. Bu etkide, içeriğin kullanıcılar tarafından üretilmesinin, etkileşime açık yapının, sanallığın ve bunlara bağlı faktörlerin önemli rolü bulunmaktadır. Yeni medyanın bu özellikleri neticesinde nefret söylemi daha doğal, yaygın, kolay oluşturulan ve dolayısıyla da daha sıradan bir görünümde (Koncavar, 2013). Özellikle çevrim içi gazeteler, forum sayfaları, ağ günlükleri (blog), sosyal medya ağları yukarıda bahsedilen nefret söyleminin yaygın şekilde oluşumuna ve paylaşımına imkân tanıyan yapılar olarak değerlendirilebilir.

Yeni medyanın, kullanıcıların kendi düşüncelerini paylaşmaya teşvik eden yapısı, bazı internet haber siteleri tarafından da *kullanıcı-okur yorumları* bölümleri ile desteklenmiştir. Böylece ön kontrolden geçmeden etik sorunlara da yol açabilecek kasıtlı veya kasıtsız biçimde eksik/yanlış bilgi içeren haberler, düşünceler hızla yayılma imkânı bulmuştur. Bu hızlı yayılımın neticesinde tartışılmaya başlayan önemli konulardan birisi de nefret söylemidir. Her toplumda ve o toplumun farklı kesimlerinde, o toplumun tarihi ve kültürü ile ilişkili nefret söylemi örnekleri bulunmaktadır. Bu söylem geleneksel medyada ve yeni medyada farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, ötekileştirilen bir gruba, grup kimlikleri nedeniyle doğrudan yönlendirilen nefrete medya içeriğinde yer verilmektedir. Bu yönlendirmede medya aracılığıyla

yeniden üretilen toplumsal yargılar egemendir. Diğer bir yöntemde ise dolaylı olarak satır aralarına yerleştirilen mesajlara rastlanır; burada yorum okuyucuya/izleyiciye bırakılmıştır (Vardal, 2015).

Medyanın nefret söylemine zemin sunma kapasitesi başta televizyon haberciliğinde olmak üzere, birçok farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Özellikle ayrımcılık noktasında, medya içeriğinin çok yönlü bir bakış açısıyla incelenerek güvenilir bir dil benimsemesi yönünde eleştiriler yapılmaktadır. Medyada yer alan yorumların çok hızlı bir biçimde dolaşıma giriyor olması, yapılabilecek ayrımcılığın çok daha geniş kitlelere ulaşmasına neden olmaktadır (Çelenk, 2010). Özellikle yeni medyanın gündelik yaşam içindeki geniş kullanım alanı, çevrimiçi habercilik sonucunda da yorumların hızlı şekildeki dolaşımına uygun bir zemin sunmakta ve ayrımcılık, bahsedilen bu geniş kitlelere daha büyük bir hızla ulaşmaktadır.

Temelinde önyargılar, ırkçılık, yabancı korkusu/düşmanlığı, ayrımcılık, cinsiyetçiliğin bulunduğu nefret söyleminin kullanımında kültürel kimlikler ve grup özellikleri de etkili olmaktadır. Farklı olana tahammülsüzlüğün arttığı bir ortamda da nefret dili yükselerek etkisini arttırmaktadır. Medyanın ayrımcı bir dil kullanması, farklı grup ve bu gruplara mensup kişilere yönelik düşmanca algının ve tutumların oluşmasına neden olmaktadır (Engindeniz, 2013). Medyanın nefret söyleminin oluşturulması ve üretilmesi sürecindeki etkisi oldukça önemlidir.

Medya metinlerinde, bir grup ve o grubun üyelerine yönelik ifadeler nefreti teşvik ediyorsa ve bu teşviğin kaynağında gruba atfedilen özellikler bulunuyorsa nefret söyleminden söz edilebilir. Aşağılanma, ikinci sınıf görülme, haklardan mahrum edilmenin meşru gösterilmesi nefret söyleminin kanıtlarıdır (Çınar, 2013).

Binark ve Çomu (2011), nefret söylemini *siyasal nefret, kadınlara yönelik nefret, yabancılara ve göçmenlere yönelik nefret, cinsel kimlik temelli nefret, inanç ve mezhep temelli nefret söylemi* adı altında beş farklı kategori altında incelemiştir. Bu başlıklar altındaki nefret söylemleri, farklı yeni medya mecralarında farklı biçimlerde yer almaktadır. Haber sitelerinde ve sosyal medyada üretilen nefret söylemi, gündemle ilişki içindedir. Bunun yanı sıra video paylaşım ağlarındaki nefret söyleminde ise gündemden bağımsız konulara yer verilmektedir.

İnternetteki sanal topluluklardaki söylem incelendiğinde çoğunlukla tahrik, laf atma ve benzeri şekilde *niteliksiz* olarak tanımlanan etkileşime rastlanmaktadır. Bu tarz sanal oluşumlarda, kendi düşüncelerine benzer, destek olacak görüşleri bulan kullanıcılar, değerlerini ve önyargılarını sağlamlaştırmaktadır. Yeni medya ortamındaki bu tartışma ortamlarında dışlanma, tehditkâr ifadeler ve tahammülsüzlüğün neticesinde de söylemsel pratiklerde nefret söylemine dönüşüm gözlenmektedir (Özçetin, vd. 2012). Böyle bir ortamda, geleneksel medyanın etkilerinden farklı olarak yeni medyanın sanal çatısı altında kullanıcıların, kendi değerlerini ve çoğu zaman da önyargılarını ifade etmede çok daha özgür hareket ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bugün artık, özellikle sanal ortamda gerçekleştirilen nefret söylemine ilişkin farklı kategorilerin varlığından söz edilmektedir.

Yeni medyada nefret söylemine ilişkin belirtilmesi gereken diğer bir nokta da yeni medyanın nefret söyleminin yaratıldığı bir ortam olmadığı, bu ortamda içeriğin kullanıcılar tarafından üretilip yayılmasından dolayı, aslında toplumda var olan duygu ve düşüncelerin yansıtıldığı bir ortam olarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Bu bağlamda yeni medya ortamlarının, nefret söyleminin varlığını yaymakta olduğunu da vurgulamak gerekir (Yazıcı, 2016). Türkiye’de nefret söyleminin paylaşıldığı yeni medya ortamlarını okur yorumları, sosyal paylaşım ağları, bloglar ve mikrobloglar, dijital sözlükler, video paylaşım ağları şeklinde birkaç başlık altında belirtmek mümkündür (Aygül, 2013).

YÖNTEM

Nitel araştırma ve yorumlamacı yöntemlerden biri olarak değerlendirilen söylem analizi, sosyal bilimlerde sıkça adından söz ettirmektedir. Söylem analizi, günümüz dünyasının karmaşıklığını, düzensizliğini inceleyip açıklayabilecek ve çoklu nedensellikleri çözümleyebilecek bir yöntem olarak değerlendirilmiştir. Söylem analizinde ayrıca, insanların bilgilerini, değerlerini, görüşlerini, sosyal ilişkilerini, psikolojik ve sosyal altyapılarını, kişiliklerini, kimliklerini yansıtan söylemin incelenerek analizi yapılmaktadır (Gür, 2013).

Farklı kuramsal kaynak, yaklaşım ve yöntemlerden beslenen söylem analizi, Teun A. van Dijk, Norman Fairclough, Ruth Wodak gibi kuramcılarının çalışmaları neticesinde çağdaş anlamda *eleştirel söylem analizi* olarak değerlendirilmiştir (Çomu ve Halaiqa, 2015).

Van Dijk, söylem analizini medya çalışmalarına uygulayan önemli bir isimdir. Van Dijk, Avrupa’daki etnik grupların ve azınlıkların medyada yer aldığı haber metinlerine odaklanarak, önyargıların ve ırkçılığın yeniden üretimini incelemiştir. Van Dijk’in çalışmalarındaki en önemli nokta, haber metinlerini birer söylem olarak değerlendirmesidir. Van Dijk, (1) metinsel, (2) üretim ve (3) alımlama/yorumlama olmak üzere üç düzeyli bir çözümleme çerçevesi sunmaktadır. Üretim süreçleri, haber yapımının kurumsal pratikleriyle, ekonomik ve toplumsal pratikleridir. Alımlama süreçleri, kavramayı, hatırlamayı ve yeniden üretimi içermektedir. Van Dijk ayrıca haber metinlerine yönelik söylem analizini mikro ve makro yapılar olmak üzere iki düzeyde inceler. Mikro düzeyde haber metnindeki sözcük seçimleri (ideolojik yapılanma), cümle yapıları (basit, karmaşık, aktif ve pasif yapılar), retorik (ikna edici, inandırıcı unsurlar) yer almaktadır. Makro düzey ise tematik analiz (haber başlıkları, alt başlıklar, haber girişleri, spotlar) ve şematik analiz (durum ve yorum) olmak üzere iki boyuta sahiptir (Durna ve Kubilay, 2010). Bu çalışmada Özer (2009) tarafından tablolaştırılan söylem analizi modelinde yer alan, *şematik yapı* başlığı altındaki *durum* analizine uygun olarak ana olayın sunumu – sonuçlar – ardalın bilgisi ve bağlam bilgisi kapsamında bir analiz yapılması amaçlanmıştır (Özer’den akt. Çomu ve Halaiqa, 2015).

Toplumsal nefretin arttığı son günlerde, medyanın bu süreçte sahip olduğu konumu ortaya çıkartmak amacıyla, çevrimiçi gazetelerin, bu çalışmada örnek olarak seçilen olaya ait haberlerinde yer alan okur yorumlarına yönelik, söylem analizi yöntemi vasıtasıyla bir araştırma yapılmıştır. Bu amaçla, çalışmada “Reina saldırısına ilişkin haberlere yapılan okur

yorumlarında nasıl bir nefret söylemi oluşturulmaktadır?” ve “bu nefret söylemi hangi unsurlar (ırk, cinsiyet, din gibi) üzerinden dile getirilmektedir?” sorularına yanıt aranmıştır.

Çalışmada çevrimiçi gazetelerin haber metinlerine yönelik okur yorumlarının incelenmesi sebebiyle, benzer bir yaklaşımla haber metinlerini inceleyen Van Dijk’ın söylem analizi yönteminden yararlanılmıştır. Buna göre Van Dijk’ın yukarıda da bahsedilen, mikro ve makro düzey incelemesi örnek alınmıştır. Bu düzeylerle ilgili analizi gerçekleştirmek amacıyla da aşağıdaki tablodan yararlanılmıştır.

Tablo 1. Van Dijk’ın Söylem Analizinde Mikro ve Makro Düzey

MAKRO DÜZEY		MİKRO DÜZEY		
<i>Tematik Analiz</i>	<i>Şematik Analiz</i>	<i>Sözcük Seçimi</i>	<i>Cümle Yapısı</i>	<i>Retorik</i>

Çalışmada öncelikle makro düzeyde konuya ilişkin haberlerdeki söylemin analizi yapılmış, mikro düzeyde ise haberlere ait okur yorumlarındaki söylemin analizi yapılmıştır. Böyle bir ayrımın yapılma nedeni, çalışmada örnek model olarak alınan Van Dijk’ın söylem analizi modelinde kullandığı makro ve mikro yapılarıdır. Van Dijk’a göre bir metin peş peşe gelen cümleler arasındaki anlam ilişkilerinin yanı sıra toplam bir anlamsal bütünlüğe de sahiptir. Bu bütünlüğe *tema* ya da *konu* denir. Konular, kavramsal olarak metni özetler ve haber söyleminde de genel olarak başlıkta veya giriş paragrafında görülür. Mikro yapısal özellikler ise haber metinlerindeki tümce yapılarında, sözcük seçiminde görülür (The Brand Age, 2017). Bu çalışmada da ana tema ve konunun makro yapısal özelliklerle aktarılmasının ardından mikro yapısal özelliklerin bulunduğu okur yorumları analiz edilmiştir.

Çalışmaya ilişkin sınırları belirlemek amacıyla, çevrimiçi ortamda en çok okunan üç haber sitesinde yer alan ve örnek olarak seçilen 31 Aralık 2016 gecesini gerçekleştiren Reina Saldırısı’na yönelik *ilk haberlere* yönelik okur yorumları ve saldırıyı gerçekleştiren teröristin yakalandığı tarih olan 17 Ocak 2017 tarihinde yine aynı haber kanallarında yer alan *ilk haberlere* yönelik okur yorumları, söylem analizi yöntemi ile incelenmek üzere seçilmiştir.

Türkiye’de çevrimiçi ortamda en çok okunan haber sitelerini tespit etmek amacıyla, Amerika merkezli ve amazon.com tarafından yönetilen alexa.com’un verilerinden yararlanılmıştır.

Türkiye’de “basın-yayın-haberler” kategorisinde Şubat 2017 tarihi itibarıyla en çok ziyaret edilen ve arama motorları vasıtasıyla aranma oranları en çok olan ilk üç haber sitesi sırasıyla aşağıdaki şekildedir:

Tablo 2. Alexa.com Türkiye “Basın-Yayın-Haberler” Sıralaması

	<i>Haber Sitesi</i>
1.	Haberler.com
2.	Haberturk.com
3.	Haber7.com
4.	Ensonhaber.com

İnternetin çok sayıda ve her geçen gün artan içeriği barındırmasından dolayı söylem analizi yapılacak olan içeriğin sınırlandırılması oldukça önemlidir (Çomu ve Halaiqa, 2015). Bu nedenle, çalışmanın kapsamı haberler.com’da yer alan içeriğe okur yorumu yapılmadığı için ondan sonra gelen ilk üç haber sitesindeki 31 Aralık 2016 gecesi gerçekleştirilen Reina Saldırısı’na ait ilk haberlerin okur yorumlarından rastlantısal yöntemle seçilen üçer örnekle sınırlandırılmıştır.

Aynı şekilde teröristin yakalandığı 17 Ocak 2017 tarihindeki, aynı haber sitelerinde yer alan haberlere ilişkin okur yorumlarından da üçer örnek rastlantısal yöntemle seçilmiş ve çalışmanın bulgular ve tartışma başlığı altında değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Uluslararası haber kaynaklarında farklı isimlerle (www.reuters.com, www.dailymail.co.uk, www.lefigaro.fr, www.alarabiya.net) açıklanan saldırı 31 Aralık 2016 gecesi İstanbul Ortaköy’de bulunan bir gece kulübündeki yeni yıl kutlamaları esnasında gerçekleştirilmiştir. “2017 İstanbul Gece Kulübü Saldırısı”, “Ortaköy Saldırısı” şeklindeki başlıklarla ifade edilen olayda 39 kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırı, olaydan bir gün sonra İŞİD (Irak ve Şam İslam Devleti) tarafından üstlenilmiştir. Saldırıyı gerçekleştiren Abdulkadir Masharipov, 17 Ocak 2017 günü beraberindekilerle birlikte emniyet güçleri tarafından yakalanmıştır. Aşağıda Türkiye’de internet aracılığıyla en çok okunan haber sitelerinde (www.alex.com) belirtilen tarihlerde konuyla ilgili olarak yapılan haberler ve rastlantısal yöntemle seçilen bu haberlere yönelik okur yorumlarına ilişkin söylem analizi bulguları yer almaktadır.

Tablo 3. Haber Metninin Analizi- Makro Düzey- Haberturk.com – 1 Ocak 2017

<i>Tematik Analiz</i>	
Haber Başlığı	Reina’ya Silahlı Saldırı: 39 Kişi Hayatını Kaybetti, 65 Yaralı
Alt Başlık	Ortaköy’deki Reina Gece Kulübüne Yılbaşı Eğlencesi için Gelenlere Silahlı Saldırı Düzenlendi
Haber Girişi	İstanbul Ortaköy’de bulunan ünlü gece kulübü Reina’ya uzun namlulu silahlarla saldırı düzenlendi.
Spotlar	√ Hayatını Kaybedenlerin Uyrukları √ Bakan Kaya: Saldırıda Yaralananlar Arasında Yabancılar ve Türkler Var Ama Ağırıklı Olarak Yabancılar √ İsraili Bir Kadın Hayatını Kaybetti

	√ ABD Dışişleri Bakanlığı Türkiye'deki Vatandaşlarını Uyardı
Şematik Analiz	
Durum Tanımı	Haber metninde olayın sunumunda “yılbaşı eğlencesi” vurgusu her paragrafta yapılmıştır. “Ortaköy'deki ünlü gece kulübü” yine sık tekrarlanan bir vurgudur. Saldırıda hayatını kaybedenler için “yabancı uyruklu” ifadesi kullanılmıştır. “İsrailli bir kadın da hayatını kaybetti” spotuyla, saldırıda hayatını kaybeden diğer yabancıların yanı sıra İsrail vatandaşı bir kadın ayrıca vurgulanmıştır. Haberde Diyanet İşleri Başkanı'nın da saldırıyla ilgili yaptığı açıklamaya yer verilmiştir.

Tablo 4. Okur Yorumlarının Söylem Analizi – Mikro Düzey -Haberturk.com-1 Ocak 2017

No	Yorum	Sözcük Seçimi	Cümle Yapısı	Retorik
1	“Artık neye yorum yapacağımızı bilmiyoruz, lanet olsun tüm ideolojilere”	Düşmanlığı vurgulayan ifadeler ile mevcut durumdan duyulan rahatsızlık belirtilmiştir.	Birleşik cümle yapısı (bilmiyoruz, lanet olsun)	Saldırının kaynağındaki ideolojik farklılık konusu belirtilmiştir.
2	“Her katliamdan sonra bu katliamı yapanı yaptıranı es geçip sadece hükûmeti emniyeti istihbaratı suçlayan profesyonel muhalifler, kabak tadı verdiniz bir susun”	İktidar tarafından, muhalefete yönelik olarak nefret ifadeleri kullanılmış, muhalefetin art niyetli olduğu sözcüklerle ifade edilmiştir.	Sıralı cümle yapısı	Muhalefetin bilinçli bir şekilde saldırıyı azmettirenleri dikkate almadığı belirtilmiştir.
3	“İdam kesinlikle gelmeli diyorum”	Nefretin karşılığında “idam” çağrısı yapılarak, düşmanlık pekiştirilmiştir.	Basit cümle yapısı	Terör eylemlerinin çözümü için idamın uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

Haberlerin benimsedikleri dilin söylemin niteliğine göre kategorilere ayrılması neticesinde, bu çalışmadaki haberlerin okur yorumlarına ilişkin mikro söylem analizinde de *abartma-yükleme-çarpıtma*, *küfür-hakaret-aşağılama*, *düşmanlık-savaş*, *doğal kimliği aşağılama-simgeleştirme* nefret kategorilerinden (Engindeniz, 2013) yararlanılmıştır.

Habertürk tarafından çevrimiçi ortamda “Reina'ya Silahlı Saldırı: 39 Kişi Hayatını Kaybetti, 65 Yaralı” haber başlığı ile yapılan haberde incelenen ilk yorumda “lanet olsun” ifadesi ile nefret kategorileri içinden, *düşmanlığın* vurgulandığı görülmektedir. Toplumsal anlamda bir tepkinin ifadesi olarak değerlendirilebilecek bu yorumda, daha önce yaşanan saldırılar da hatırlatılmış ve düşmanlık ifade edilmiştir. “İdam kesinlikle gelmeli diyorum” yorumu da bu düşmanlığın farklı bir ifadesidir.

İlk yorumda yer alan ve kelime sonundaki harflerin tekrarı ile vurgulanan, düşmanlık kategorisindeki nefret söyleminde, teröristin idam edilmesi yönünde, belirgin bir ifade kullanılmıştır. Etkileşimli yapısıyla yeni medya, nefret söyleminin de kolaylıkla yeniden üretilip, dağıtılmasına uygun bir ortamdır (Dirini, 2010). Bu ortamda hedef gösteren ifadeler de üretilip, hızla yayılmaktadır. Benzer (idam) yorumlar bu yayılmaya örnektir.

“Ben nasıl göremedim bu kansız aynı yerde oturmuşuz şerefsizle” yorumunda yer alan ve küfür-hakaret-aşağılama nefret kategorisinde yer alan ifadelerin bulunduğu yorumda, katliamcının cezasını doğrudan vermeye yönelik bir istek vurgulanmıştır. “Yalvaracaksın! sıra yüce Türk milletinde şükür” yorumunda ise bir ırk yüceltilirken, diğeri aşağılanmıştır. “Aklı olsaydı kafasına sıkardı” ifadesinde yer alan ve Türk ırkını gücü ve intikam duygusu ile simgeleştiren bu yorumda doğal kimliğin aşağılanmasının yanı sıra açık bir tehdidin olduğu nefret söylemi bulunmaktadır.

Tablo 7. Haber Metninin Analizi- Makro Düzey – Haber7.com – 1 Ocak 2017

Tematik Analiz	
Haber Başlığı	Ortaköy'de Gece Kulübüne Saldırı: 39 Ölü 69 Yaralı
Alt Başlık	Ortaköy'de Bulunan Ünlü Gece Kulübüne Silahlı Saldırı Gerçekleştirildi
Haber Girişi	Edinilen bilgiye göre, yılbaşı eğlencesinin yaşandığı sırada silahlı saldırı gerçekleşti. Uzun namlulu silahla gece kulübüne gelen bir saldırgan ateş açmaya başladı.
Spotlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Polis Denizden De Gece Kulübünün Etrafını Sardı ✓ Hükümetten İlk Açıklama ✓ Diyanet İşleri Başkanı Görmez'den Açıklama ✓ ABD Dışişleri Bakanlığı Türkiye'deki Vatandaşlarını Uyardı
Şematik Analiz	
Durum Tanımı	Haberin başlığı da dahil olmak üzere metinde vurgulanan ifadeler “gece kulübü”, “yılbaşı eğlencesi” şeklindedir. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın vatandaşlarını uyardığı belirtilen metinde, farklı kaynaklardan gelen açıklamalar olduğu gibi aktarılmıştır.

Tablo 8. Okur Yorumlarının Söylem Analizi – Mikro Düzey – Haber7.com – 1 Ocak 2017

No	Yorum	Sözcük Seçimi	Cümle Yapısı	Retorik
1	“Umarım bundan böyle gece kulüpleri kapatılır yılbaşı da kutlanmaz”.	“Gece kulübü, yılbaşı kutlaması” kavram ve olguları üzerinden, bu kutlamalara katılanlara yönelik nefret söylemi bulunmaktadır.	Birleşik cümle yapısı	“Gece kulüpleri kapatılır ve yılbaşı kutlaması yapılmaz ise bu tür katliamlar da olmayacaktır” inancı
2	“ABD ve yetiştirdiği köpeklerden birisi”	“ABD” vurgusu ve ABD tarafından yetiştirilenlerin “köpek” olarak isimlendirilmesiyle, terör eylemlerinin sorumlusu olarak ABD işaret edilmiştir.	Basit cümle	“Köpek” vurgusu ile ABD'nin destek verdiği ve karşılığında ona hizmet eden bir grubun varlığı vurgulanmıştır.
3	“Derhal idam gelmeli içerideki tüm hainler teröristler idam edilmeli.”	Hedef göstermenin, düşmanlığın olduğu nefret söylemi vardır.	Sıralı cümle yapısı	“İdam gelir ise bu tür katliamlar da sona erecektir” düşüncesi

Hemen Kandil temizlenmeli, Apo asılmalı”.			
---	--	--	--

Haber 7’de olayla ilgili habere yönelik yapılan okur yorumlarında, *ötekileştirme* net bir şekilde gözlenmektedir. İlk yorumda yeni yıl kutlamaları ve bu kutlamalara katılanlara yönelik nefret söylemi bulunurken, ikinci yorumda ise ABD’nin bu ve benzer olaylarda terörist gruplara sağladığı destek, *beslediği köpek* ifadesiyle işaret edilerek, genel olarak tüm saldırıların aynı kaynaktan doğduğu vurgulanmıştır.

Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nde yer alan “*ayrımcılığın, düşmanlığın veya şiddeti tahrik eden herhangi bir ulusal, ırksal veya dinsel nefretin savunulması hukuk tarafından yasaklanır*” (Üstel, 2014) ifadesi, nefret suçları kapsamında dinsel nefrete yer vermiştir. Bu yorumlarda yer alan ifadelerde de yasaklanan dinsel nefreti yansıtan bir söylemle karşılaşmaktadır.

Habere ait son yorumda ise saldırı olayı üzerinden, diğer terör eylemleri de hatırlatılarak, düşmanlığın yer aldığı ifadelerle idam çağrısı yapılmış, doğrudan hedef göstererek öncelikle Kandil’in *temizlenmesi* gerektiği belirtilmiştir. Burada temizlemek eylemi, Kandil’deki terörist varlığının *yok edilmesi* şeklinde yan anlamıyla kullanılmıştır.

Tablo 9. Haber Metninin Analizi – Makro Düzey – Haber7.com- 17 Ocak 2017

Tematik Analiz	
Haber Başlığı	Reina Katliamcısı Yakalandı!
Alt Başlık	39 Kişiyi Katleden Reina Katliamcısı, İstanbul’da Düzenlenen Operasyonla Yakalandı.
Haber Girişi	Yılbaşı gecesi Reina’ya saldıran terörist Abdulkadir Masharipov İstanbul Esenyurt’ta bir sitede düzenlenen operasyonla yakalandı.
Spotlar	√ Yanında Oğlu da Var √ 3’ü Kadın 5 Kişi Gözaltına Alındı
Şematik Analiz	
Durum Tanımı	Teröristin yakalanmasıyla ilgili haber metninde, yakalanma hakkında bilginin kısaca aktarıldığı bir metin bulunmaktadır. Haberde teröriste ait ilk selfie görüntülerinin yanı sıra yakalanma esnasında çekilen ve yüzünün kanlı olduğu fotoğraflar ile teröristin yanındaki diğer suçluların büyük fotoğraflarına geniş şekilde yer verilmiştir.

Tablo 10. Okur Yorumlarının Söylem Analizi – Mikro Düzey – Haber7.com – 17 Ocak 2017

No	Yorum	Sözcük Seçimi	Cümle Yapısı	Retorik
1	“İdam istiyoruz”	Düşmanlık kategorisinde, teröristin doğrudan ölüm ile cezalandırılması talebi ve “İdam” vurgusu ile nefret söylemi bulunmaktadır.	Basit cümle yapısı	İdam ile katliam cezalandırılmalıdır.
2	“İyi dayak yemiş keşke bende vurabilsem tükürsem suratına elinize sağlık”	“Dayak, tükürmek” kelimeleri ile aşağılamanın vurgulandığı nefret söylemi vardır.	Sıralı cümle yapısı	“Dayak yemiş” olması ile katliamın intikamı alınmaya başlamıştır.

3	“Türkün gücü... Türk polisi kutluyorum sizi...elinize sağlık görüntüler için”	Bir doğal kimliğin yüceltilirken, diğerinin aşağılandığı nefret söylemi vardır.	Sıralı cümle yapısı	“Türk” vurgusu ile katliamcıyı yakalayan emniyet güçlerinin gücü vurgulanmıştır.
---	---	---	---------------------	--

Diğer haber yorumlarında da olduğu gibi idam isteğinin vurgulandığı okur yorumunda, düşmanlığın neticesinde ölüm ile cezalandırma talebi yer almaktadır. Genel bir talep olarak “*idam istiyoruz*” ifadesi, duyulan düşmanlığın ancak ölüm ile yatışabileceği düşüncesini aktarmaktadır.

“*Keşke bende vurabilsem tükürsem suratına*” ifadelerinin yer aldığı yorumda aşağılama kategorisi içerisindeki nefret söylemi yer almaktadır. “*Türkün gücü... Türk polisi*” ifadelerinin yer aldığı diğer yorumda da doğal kimliğin aşağılanması, Türk kimliğinin yüceltilmesi ile gerçekleştirilmiştir. Nefret söylemi *biz* dışında kalanlara yönelen bir ifade biçimi olarak, etnik bir kökene, o etnik kökenin sahip olduğu siyasal düşünceye yönelik de olabilir. Bizden olmayan *ötekine* karşı nefret söyleminde diğerlerinin toplumsal yaşamın dışına itilmesi söz konusudur. Türkiye’de *biz* tanımı *Türklük* olarak ifade edilmektedir (Alp, 2016).

Tablo 11. Haber Metninin Analizi – Makro Düzey – Ensonhaber.com – 1 Ocak 2017

Tematik Analiz	
Haber Başlığı	Ortaköy'deki Reina'da Terör Saldırısı
Alt Başlık	Ortaköy'deki Ünlü Gece Kulübe Reina'da Bir Silahlı Saldırı Gerçekleşti.
Haber Girişi	Beşiktaş'taki ünlü bir gece kulübünde yılbaşı eğlencesi yaşandığı sırada silahlı saldırı gerçekleşti. Uzun namlulu silahla gece kulübüne gelen bir saldırganın ateş açması sonucu çok sayıda vatandaşın yaralandığı öğrenildi.
Spotlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bazı Vatandaşlar Denize Atladı ✓ Yaralılar Hastanelere Kaldırıldı
Şematik Analiz	
Durum Tanımı	Haber metninde mekâna dair bilgi verilirken “ünlü gece kulübü” vurgusu yapılmış ve olayın “yılbaşı eğlencesi” sırasında gerçekleştiği belirtilmiştir. Haberde saldırıda hayatını kaybedenlerin sayısı son satırda aktarılırken, ilk satırlarda çok sayıda yaralının olduğu belirtilmiş, habere ilişkin video görüntülerine yer verilmiştir.

Tablo 12. Okur Yorumlarının Söylem Analizi – Mikro Düzey – Ensonhaber.com – 1 Ocak 2017

No	Yorum	Sözcük Seçimi	Cümle Yapısı	Retorik
1	“Neden hayatını kaybetti deniyo şehit denmiyo içerken öldükleri için mi?” – “Evet içerken öldükleri için şehit denmiyor oradaki tek şehit kapıdaki güvenlik için bekleyen polistir. Şehitlik ne demek? Sen orda ölenlerin peygamberimize komşu olacağını mı sanıyordun?”	Kurbanlara yönelik dini değerleri temel alan bir değersizleştirme, aşağılama ve ötekileştirme bulunmaktadır.	Sıralı cümle yapısı	Dini bilgiler ile şehitlik kavramı açıklanmış, kurbanların neden şehit olamadığı belirtilmiştir.

2	“Bu saldırıya sevinen birçok insan var Allah sizin belanızı versin. Terör bir gün biter de sizin bu aşağılık düşüncelerinizi nasıl bitireceğiz?”	“Bela, aşağılık” kelimeleri ile aşağılama ve hakaretle bu kez saldırıya dini değerler üzerinden sevinenlere yönelik olarak nefret söylemi bulunmaktadır.	Sıralı cümle yapısı	Saldırıya sevinen insanların düşüncelerinin haksızlığı vurgulanmıştır.
3	“Olan gariban asker polis zenginler yesin içsin neyin ne olduğunu biraz anlarlar polisime yazık olmuş mekânı cennet olsun gerisi fasa fiso”	“Fasa fiso” kavramı ile katliam kurbanlarına yönelik nefret değersizleştirilerek dile getirilmiştir.	Birleşik cümle yapısı	Saldırıda esas kurbanların polisler olduğu, diğer kurbanların eğlenmek için gelen zenginler olduğu ve kurban statüsünde bulunmadıkları vurgulanmıştır.

Şehitlik kavramı üzerinden, olay yerinde eğlenme amacıyla bulunanlar değersizleştirilmiş ve ötekileştirilmiştir. Doğal kimliğin aşağılanmasının yanı sıra şehitlik ile simgeleştirmenin de bulunduğu bu nefret söyleminde dini değerler temel alınmıştır.

İkinci yorumda ise ilk yorum ve benzerlerine yönelik bir nefret söylemi bulunmaktadır. Saldırıya sevinenler için aşağılama ve hakaret kategorisinde nefret söylemi kullanılmıştır. Son yorumda yer alan ötekileştirme temelli nefret söylemi de kurbanları “*fasa fiso*” olarak tanımlamıştır. “Fasa fiso” ifadesi Türk Dil Kurumu Sözlüğünde de tanımlandığı gibi “*değersiz, önemi olmayan, boş*” anlamlarında kullanılmaktadır.

Tablo 13. Haber Metninin Analizi – Makro Düzey – Ensonhaber.com – 17 Ocak 2017

Tematik Analiz	
Haber Başlığı	Reina Saldırmanı İstanbul'da Yakalandı
Alt Başlık	Beşiktaş Ortaköy'de Yılbaşı Gecesi Bir Gece Kulübüne Düzenlenen Saldırının Faili Olduğu İddiasıyla Aranan Abdülgadir Masharipov Yakalandı.
Haber Girişi	İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Ekipleri, Ortaköy saldırısının Esenyurt'ta bir adreste saklandığını belirledi.
Spotlar	✓ 5 Kişiye Gözaltı ✓ Teröre Yardım ve Yataklık Eden Teröristin Arkadaşı
Şematik Analiz	
Durum Tanımı	Haberde oldukça az metin yer almaktadır. Teröristin yakalanma anına ait videolar ve fotoğraflar geniş şekilde yer almıştır. Video bağlantılarının ve fotoğrafların altında “Reina katliamcısı” ifadeleri yer almıştır. Haberdeki kısa metinde dikkat çeken ifade “Yasalarımıza göre idam etmeyip besleyeceğiz” ifadesidir.

Tablo 14. Okur Yorumlarının Söylem Analizi – Mikro Düzey – Ensonhaber.com-
17 Ocak 2017

No	Yorum	Sözcük Seçimi	Cümle Yapısı	Retorik
1	“Yok mu şunu şişleyecek adam ceza evinde?”	“Şiş, cezaevi” sözcükleri ile katliamcının cezaevinde diğer mahkûmlar tarafından cezalandırılması isteği vurgulanmıştır.	Birleşik cümle yapısı	Katliamcı cezaevinde şişlenerek cezasını çekecektir. Suçlunun cezaevinde olması cezasını çekmesi için yeterli değildir.
2	“2-3 gün aralıklarla, o cinayeti işlediği parmaklarından başlanarak bitip tükenene kadar her yerinden uyuşturmadan kesilsin”	İşkenceyi betimleyen sözcüklerin kullanıldığı, düşmanlığın vurgulandığı nefret söylemi yer almaktadır.	Birleşik cümle yapısı	Katliamcının cezasının işkence ile verilmesi vurgulanmıştır.
3	“Yeter artık şu yabancı uyruklu insanları istemiyoruz. Hepsi pislik”	“Yabancı uyruklu, pislik” sözcükleri ile yabancı uyruklulara yönelik nefret doğal kimliğin aşağılanması ile dile getirilmiştir.	Birleşik cümle yapısı	Katliamın sebebi olarak yabancı uyruklular gösterilmiştir. Yabancılar tehdit ve potansiyel suçlu olarak gösterilmiştir.

İlk yorumda yer alan “Yok mu şunu şişleyecek adam ceza evinde?” ifadesinde, cezaevlerinde yaşanan olaylarda kullanılan şişle yaralama vakaları kastedilerek, şişlemek fiilinin argo anlamı olarak kullanılan “kama, çakı, vb. bir araçla yaralamak” (TDK, 2017) eylemi ifade edilmiştir. Bu yorumda da düşmanlık kategorisindeki nefret dile getirilmiştir. İkinci yorumda düşmanlığın daha da net ifade edildiği gözlenmektedir. Bu yorumda yer alan ve katliamcıya yönelik işkenceyi betimleyen ifadeler, nefret söyleminin “parmaklarından başlanarak bitip tükenene kadar her yerinden uyuşturmadan kesilsin” sözleri ile aktarılması şeklindedir. İnsan hakları konusunda gerçekleştirilen hukuksal düzenlemeler içinde yer alan “beden bütünlüğünün korunması” konusuna, uluslararası insan hakları belgelerinde de yer verilmiştir (Kılıç, 2009). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Bildirgesi 5. maddesinde “Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunamaz” (İHEB, 1948) şeklinde belirtilen bedensel bütünlüğün korunması konusunda, insan hakları konusunda olduğu kadar psikolojik anlamda da değerlendirme yapılması bu konudaki nefret söylemine ilişkin analizde yardımcı olacaktır.

Psikolojik araştırmalarda, düşmanca duygular besleme ve nefret duygusu arasındaki pozitif yöndeki ilişki reaktif saldırı davranışının ortaya çıkması süreci ile açıklanmıştır. Reaktif saldırı davranışında özellikle sosyal anlamda kıskırtıcı unsurların ağırlık kazanması neticesinde düşmanca niyet yüklenme davranışı sergilenmektedir (Aydın ve Akgün, 2014).

Burada, katliamı gerçekleştirenin bedensel bütünlüğünü bozmaya yönelik nefreti yansıtan ifadelerde de reaktif saldırganlığın temelindeki sosyal ortamdaki şartlar etkili olmuştur.

Türk Ceza Kanunu'nun 77. Maddesinde yer alan ve nefret suçlarının nedeni olarak aktarılan "*kasten öldürme, kasten yaralama, işkence, eziyet veya köleleştirme gibi fiillerin toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda, sistemli olarak işlenmesi, insanlığa karşı suçtur*" ifadeleri (TCK'dan akt. Bilge, 2016) bu çalışmada örnek olay olarak seçilen Reina Saldırısı'nın gerçekleştirilmesinde ve bu saldırıya karşı toplumun gösterdiği tepkilerde net bir şekilde gözlenmektedir. Reina Saldırısı *kasten öldürme* fiili ile bir nefret suçu iken, bu saldırı karşısında *işkence, eziyet* ifadelerinin yer aldığı söylemler de nefret suçuna karşılık olarak kullanılan nefretin söylemidir.

Habere yapılan diğer yorumda "*Yabancı uyruklu insanları istemiyoruz. Hepsi pislik*" ifadesinde doğal kimliğin doğrudan aşağılandığı kelimeler kullanılmış ve ırksal nefret söylemi gerçekleştirilmiştir. Toplumda, yabancılara karşı güvensizlik, reddetme ve nefret uyandırma potansiyeline sahip ifadeler (AİHM, 2013) kullanılarak nefret söylemi gerçekleştirilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada okur yorumları çerçevesinde seçilen örnek olay, çalışmanın nefret söylemi içeriğine, nefretin farklı açılardan yansıtılması yönünden uygunluğu dolayısıyla seçilmiştir. 2016 yılının son gününde gerçekleştirilen ve haber manşetlerinde Reina Saldırısı olarak geçen olayın farklı birçok açıdan nefret söylemini içeren yönleri dikkat çekmektedir. 2016 yılını, farklı bölgelerde gerçekleştirilen bombalı saldırılarla geçiren Türkiye'de, toplumsal nefretin bu saldırılar karşısında hangi düzeye ulaştığı, çevrimiçi gazetelerin okur yorumları vasıtasıyla gözlenmektedir. Ancak, Reina Saldırısı'nda nefretin farklı yönlere yönelik olması da dikkat çekmektedir. Saldırı öncesinde Türkiye gündeminde tartışmaları yapılan *yeni yıl kutlamaları* başlığı, saldırı sonrasında okur yorumlarında devam etmektedir. Özellikle ayrıştırma, ötekileştirme, etiketlemenin toplumsal nefret olarak yansımaları bu yorumlarda gözlenmektedir.

"*Toplumun bir kesimine karşı planlı olarak, kasten öldürme*" şeklinde gerçekleştirilen nefret suçu kapsamındaki Reina Saldırısı, *saldırganın ve saldırıda hayatını kaybedenlerin kimliği, saldırının gerçekleştiği mekân, saldırının gerçekleştiği gün* başlıkları altında, çevrimiçi gazetelerin okurları tarafından ırksal, dini, siyasi içerikli nefret söyleminin olduğu ifadelerle yorumlanmıştır. Okur yorumları kişilerarası etkileşim vasıtasıyla farklı ideolojilerin karşılıklı nefret söylemi ile tartışıldığı tartışma ortamlarına dönmüştür.

Okur yorumlarında düşmanlık, aşağılama, hakaret, doğal kimliği küçük görme gibi nefret kategorilerindeki söylemlerin yapıldığı haberlerin, ana metinlerinin kurgulanışında da bu nefret söylemlerini teşvik eden ifadeler bulunmaktadır. "*İsraili bir kadın da hayatını kaybetti*", "*Teröristle birlikte siyahi kadınlar da yakalandı*", "*ABD Dışişleri Bakanlığı vatandaşlarını uyardı*" şeklindeki ifadeler yabancılara karşı nefret söyleminin yapıldığı yorumları etkilemiştir. Okur

yorumlarındaki nefret söyleminin farklı bir bakış açısı *yılbaşı eğlencesi* ifadeleri ile yapılan haber metinlerinde gözlenmektedir. “*Yılbaşı eğlencesi, ünlü gece kulübü*” ifadeleri dinsel nefret söylemi ile yorumlanmıştır. Burada, çalışmadaki nefret söyleminin gerçekleşen olayın niteliği üzerinden kurulduğunu belirtmek gerekir. Çalışmada örnek olarak seçilen Reina Katliamı, olayın gerçekleştiği zaman (yılbaşı gecesi), kurbanların kimliği (Türkiye’ye eğlenmeye gelen zengin yabancılar) ve katliamı gerçekleştirenin yabancı olması dolayısıyla, yabancılar karşı nefret söyleminin okur yorumları vasıtasıyla aktarımını ortaya koymayı amaçlamıştır.

KAYNAKÇA

- Akçay, E.Y., & Çelenay, Ö. E. (2012). Terör ve Medya İlişkisinin 2003 Yılında İstanbul’da Meydana Gelen Saldırı Örneğiyle İncelenmesi. *Neuşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 183-197.
- Aktaş, C. (2007). İnternetin Gazeteciliğe Getirdiği Yenilikler. *Selçuk İletişim*, 5 (1), 30-41.
- Alarabiya.net (2017). Seven Saudis Among Other Arabs Killed in Turkey Night Club Attack. <https://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2017/01/01/Five-Lebanese-injured-in-Turkey-nightclub-attack.html>. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017
- Alexa.com (2017). http://www.alex.com/topsites/category/World/Türkçe/Basın_ve_Yayın_/Haberler. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017.
- Almagor, R. C. (2011). Fighting Hate and Bigotry on the Internet. *Policy & Internet*, 3 (3), 1-26.
- Alp, H. (2016). Çingenele Yönelik Nefret Söyleminin Ekşi Sözlük’te Yeniden Üretilmesi. *İlef Dergisi*, 3 (2), 143-172.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (2013). Nefret Söylemi-Tematik Bilgi Notu, http://www.inhak.adalet.gov.tr/inhak_bilgi_bankasi/tematik_bilginotu/dusunceler/nefret.pdf, Erişim Tarihi: Haziran 2017.
- Aydın, A., & Akgün, S. (2014). Ergenlikte Reaktif-Proaktif Saldırganlık, Öfke ve Narsisizm İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29(73), 44-56.
- Aydoğan, A. (2012). İletişim Araştırmalarında İnternet Gazeteciliği: Bağlamsal Çalışmaların Eksikliği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 35, 19-41.
- Aygül, E. (2013). Yeni Medyada Nefret Söyleminin Üretimi: Bir Toplumsal Paylaşım Ağı Olarak Facebook Örneği. (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2013).
- Baudrillard, J. (2003). *The Spirit of Terrorism and Other Essays*. New York: Verso.
- Bilge, R. (2016). Sosyal Medyada Nefret Söyleminin İnşası ve Nefret Suçlarına İlişkin Yasal Düzenlemeler. *Yeni Medya*, 1 (2), 1-14.
- Binark, M. & Çomu, T. (2011). Nefret Söyleminin Nefret Suçuna Evrilmesi, <http://bianet.org/bianet/biamag/131930-nefret-soyleminin-nefret-sucuna-evrilmesi>., Erişim Tarih: 1 Şubat 2017.
- Cnnturk.com (2017). 2016 Yılında Türkiye’yi Sarsan Bombalı Saldırıları, <http://www.cnnurk.com/turkiye/iste-2016-yilinda-turkiyeyi-sarsan-bombali-saldirilar?page=1>, Erişim Tarihi: 22 Haziran 2017.
- Council of Europe Committee of Ministers (1997). *Of The Committee of Ministers to Member States On "Hate Speech"*. Recommendation No. R (97) 20.

- Cumhuriyet.com.tr (2016). Diyanet ve Tahrikçiler için Suç Duyurusu. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/654173/Diyanet_ve_tahrikciler_icin_suc_duyurusu.html, Erişim Tarihi: Haziran 2017.
- Çakır, H. (2007). Geleneksel Gazetecilik Karşısında İnternet Gazeteciliği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (1), 123-149.
- Çavdar, A., & Yıldırım, A. B. (2010). Nefret Suçları ve Nefret Söylemi/Hate Crimes and Hate Speech (bilingual). İstanbul: Uluslararası Hrank Dink Vakfı.
- Çelenk, S. (2010). Ayrımcılık ve Medya. *Televizyon Haberciliğinde Etik*, Bülent Çaplı, Hakan Tuncel (Ed.), Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Çelik, E. (2013). Nefret Söylemi İfade Özgürlüğünün Neresinde? *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 205-240.
- Çelik, H. & Ekşi, H. (2008). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 99-117.
- Çınar, M. (2013). Habercilik ve Nefret Söylemi. *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*. Ed. Mahmut Çınar. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Çomu, T. & Halaiqa, İ. (2015). Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi. *Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Mutlu Binark (Der.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Dailymail.co.uk (2017). The Latest: Delaware Businessman Wounded in Turkey attack. <http://www.dailymail.co.uk/wires/ap/article-4079428/The-Latest-Turkey-lowers-number-foreign-fatalities.html>. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017.
- Deuze, M. (2001). Online Journalism: Modelling The First Generation of News Media on The World Wide Web. *First Monday*, 6 (10).
- Dirini, İ. (2010). *Yeni Medyada Nefret Söylemi*. Tuğrul Çomu (Ed.), İstanbul: Kalkedon
- Durna, T. & Kubilay, Ç. (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. *Medyadan Söylemler*, Tezcan Durna (Der.), İstanbul: Libra Kitap.
- Engindeniz, İ. (2013). Yazılı Basında Nefret Söylemi. *Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil Mayıs-Ağustos 2013 Raporu*, İstanbul: Hrant Dink Vakfı.
- Ensonhaber.com (2017). Ortaköy'deki Reina'da Terör Saldırısı. <http://www.ensonhaber.com/ortakoyde-silahli-saldiri-2017-01-01.html>. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017.
- Ensonhaber.com (2017). Reina Saldırkanı İstanbul'da Yakalandı. <http://www.ensonhaber.com/reina-katliamcisi-yakalandi-2017-01-17.html>. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017.
- Erdoğan, İ. (2013). Yeni Medya Gazeteciliğinde Etik Bir Paradigma Belirlemenin Kapsam ve Sınırları. *İletişim Kuram ve Araştırmaları Dergisi*, 36, 254-272.
- Evers, H. (2010). *İnternet Haberciliği: Yeni Etik Sorunlar mı?* Ankara: Fersa Yayınları.
- Gerbner, G., & Gross, L. (1976). The Scary World of TV's Heavy Viewer. *Psychology Today*, 9(11), 41-45.
- Gür, T. (2013). Post-Modern Bir Araştırma Yöntemi Olarak Söylem Çözümlemesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(1), 185-202.

- Haberturk (2017). Reina'ya Silahlı Saldırı: 39 Kişi Hayatını Kaybetti, 65 Yaralı. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1343321-reinaya-silahli-saldiri-35-kisi-hayatini-kaybetti-40-yarali>. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017
- Haberturk (2017). Reina Saldırkanı İstanbul'da Yakalandı. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1354017-reina-saldirgani-istanbulda-yakalandi>. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017.
- Haber7.com (2017). Ortaköy'de Gece Kulübüne Saldırı: 39 Ölü 69 Yaralı. <http://www.haber7.com/guncel/haber/2239950-ortakoyde-gece-kulubune-saldiri-39-olu-69-yarali> Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017.
- Haber7.com (2017). Reina Katliamcısı Yakalandı. <http://www.haber7.com/guncel/haber/2245214-reina-katliamcisi-yakalandi>. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017.
- Hall, S. (1973). Encoding and Decoding in The Television Discourse. *Paper for the Council Of Europe Colloquy on "Training In T'he Critical Heading of Televisual Language"*. http://epapers.bham.ac.uk/2962/1/Hall,_1973,_Encoding_and_Decoding_in_the_Television_Discourse.pdf Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2017.
- Hall, S. (2006). Encoding/Decoding. *Media and Cultural Studies*, Meenakshi Gigi Durham, Douglas M. Kellner (Ed.), USA: Blackwell Publishing.
- İHEB, (1948). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2017.
- İnceoğlu, Y. (2012a). Nefret Söylemi, Nefret Suçları ve Medya. Nefret Söylemi ve Nefret Suçları. TGC-KAS. Nippon Otel-Taksim, İstanbul, 14.
- İnceoğlu, Y. (2012b). *Nefret Söylemi velveya Nefret Suçları*, Yasemin İnceoğlu (Ed.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Karan, U. (2012). Nefret İçerikli İfadeler, İfade Özgürlüğü ve Uluslararası Hukuk. *Nefret Söylemi velveya Nefret Suçları*, Yasemin İnceoğlu (Ed.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Karan, U. (2013). Nefret Söylemi ve Yakından İlişkili Diğer Kavramlar: Ayrımcılık, Nefret Suçu ve Hakaret. *Medya ve Nefret Söylemi*, 95-129.
- Kılıç, M. (2009). İnsan Haklarında Beden Bütünlüğünün Korunması. *İğdiş, Sünnet, Bedene Şiddet Kitabı*, Emine Gürsoy Naskali, Aylin Koç (Ed.), İstanbul: Kitabevi.
- Koncavar, A. (2013). Hate Speech in New Media. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 2 (8), 6675-681.
- Köse, H. (2007). Yeni Risk Tanımlamaları Bağlamında Küresel Medya. *Selçuk İletişim*, 5 (1), 42-51.
- Lefigaro.fr (2017). Attentat d'Istanbul: Au Moins Trois Français Blessés, Le Tireur Toujours En Fuite. <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2017/01/01/97001-20170101FILWWW00026-attentat-d-istanbul-3-francais-blesses.php>. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017
- Manovich, L. (2001). What is New Media? *The Language of New Media*, 18-41, MIT Press.
- Oğuz, H.Ş. (2014). Stuart Hall. *Moment Dergi*, 1 (1), 125-136.

- Osmangazi Müftülüğü (2016). 30 Aralık 2016 Tarihli Cuma Hutbesi. <http://www.osmangazimuftulugu.gov.tr/detay/hutbeler/30-aralik-2016-cuma-hutbesi/514/>, Erişim Tarihi: Haziran 2017.
- Ozulu, S. (2014). Nefret Söyleminin Engellenmesinde Siyaset Kurumu. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (7), 15-29.
- Özçetin, B., Arslan, U. T.& Binark, M. (2012). Türkiye’de İnternet, Kamusal ve Demokratik Kanaat Oluşumu. *Folklor/Edebiyat*, 18 (72), 51-76.
- Özdemir, M. & İlhan, E. (2012). Geleneksel ve İnternet Gazeteciliğinde Haber ve Fotoğraf Kullanımı: Milliyet Örneği. *Batman Üniversitesi Journal of Life Sciences*, 1 (1), 807-816.
- Reuters.com (2017). Islamic State Claims Istanbul Attack, Gunman Remains at Large. <http://www.reuters.com/article/us-turkey-attack-idUSKBN14M0CJ>. Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017.
- Saka, E. (2012a). Yeni Medya ve Değişen Gazetecilik, Bir Uzmanlık Alanı Olarak Gazeteciliğin Dönüşümü. *Pi Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*.
- Saka, E. (2012b). Siber Medya Sonrası Kamusal Alan ve Gazetecilik Pratikleri. *Folklor/Edebiyat*, 18 (72), 35-50.
- Sözen, E. (1999). *Söylem: Belirsizlik, Mübadele, Bilgi, Güç ve Refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları
- Sözeri, C. (2012). Yazılı Basında Nefret Söylemi ve Mücadele Yolları. *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, Yasemin İnceoğlu (Ed.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sternberg, R.J. (2005). Understanding and Combating Hate. *The Psychology of Hate*, Robert Sternberg (Ed.), 37-49, Washington: APA.
- Taylan, H. H. (2011). Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- The Brand Age, (2017). Teun A. Van Dijk Eleştirel Söylem Çözümlemesi. <http://thebrandage.com/teun-a-van-dijk-elestirel-soyle-cozumlemesi/>, Erişim Tarihi: Haziran 2017.
- Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük, (2017). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts, Erişim Tarihi: Haziran 2017.
- Üstel, P. Y. (2014). Dini Temelli Nefret Söylemi Ekseninde İfade Özgürlüğünün Sınırlandırılması. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vardal, Z. B. (2015). Nefret Söylemi ve Yeni Medya. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 132-156.
- Yayla, A. (1990). Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bakış. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 45 (1), 335-385.
- Yazıcı, T. (2016). Yeni Medyanın Nefret Dili: Suriyeli Mültecilerle İlgili Ekşi Sözlük Örneği. *Global Media Journal*, 7 (13), 115-136.
- Yeşil, B., Sözeri, E.K. & Khazraee, E. (2017). Turkey’s Internet Policy After the Coup Attempt: The Emergence of a Distributed Network of Online Suppression and Surveillance. *Internet Policy Observatory*, <http://repository.upenn.edu/internetpolicyobservatory/22>, Erişim Tarihi: Haziran 2017.
- Zorlu, Y. (2016). Medyadaki Şiddet ve Etkileri. *Humanities Sciences*, 11 (1), 13-32.